

SINTAKTOSTILISTIČKI PRISTUP MARULIĆEVOJ *JUDITI*

Diana Stolac

UDK: 811.163.42'367:821.163.42.09 Marulić, M.
Izvorni znanstveni rad

Diana Stolac
Filozofski fakultet
R i j e k a

Predstaviti sintaktostilističke postupke u jednome jeziku, pa i svedeno »samo« na jezik jednoga pisca ili »samo« na jedno njegovo djelo, prevelik je zadatak za jedan, i to uvodni, članak o sintaktostilističkoj raščlambi, pa je nužno u početku se ograničiti na onaj segment koji će biti ovdje predstavljen.¹

Ovdje ćemo se, dakle, u prvom redu osvrnuti na nazivlje i teorijska pojašnjenja nužna za praćenje sintaktostilističke analize, na metodološke aspekte i sintaktičku kategoriju atributa.

Zašto je izabrano upravo to troje?

Na početku svakoga znanstvenog pristupa nekome diskursu nužno je pojasniti autorov odnos prema nazivlju, ne bi li se tako stekla opća slika što (prema autoru) pripada tome jezičnome području, ovdje — sintaktostilistici, dijelom novome i interdisciplinarnome potpodručju i sintaktičkom i stilističkom.

Uz to se vezuje i očitovanje o metodološkim aspektima zbog nužnosti preciznog određivanja naspram metodologije istraživanja da bi istraživanje bilo konzistentno unutar sebe i usporedivo s ostalim istraživanjima te provjerivo i na drugim korpusima.

I, napokon, treće, izbor jedne sintaktičke kategorije nužan je da se ograniči broj primjera i ne rasprši slika sintaktičke strukture. Između sedam sintaktičkih

---

¹ Za cjelovit prikaz Marulićevih sintaktostilističkih postupaka nužan je timski rad. Naime, cjelovitiji prikaz sintaktostilističkih postupaka jednoga autora tako opsežnoga i višerazinskoga djela bit će moguć tek nakon dužega i sveobuhvatnijega istraživanja, što prelazi okvire ne samo jednoga članka nego i rada jednoga istraživača.

kategorija izbor je logično pao na atribut kao sintaktičku kategoriju najčešće spominjanu u stilističkim analizama književnih tekstova, a za stihove često i jedinu spominjanu. Također je atribut pored apozicije jedina sintaktička kategorija kojoj mjesto u rečenici otvara morfološka, a ne sintaktička kategorija, konkretno: imenica po svojim morfološkim značajkama, neovisno o sintaktičkome položaju, pa atribut možemo naći i u subjektnome i u predikatnome skupu.² U kontekstu *Judite* valja spomenuti Skokovu stilističku analizu,³ u kojoj on govori o renesansnoj atribuciji.

Krenimo redom.

U cjelokupnoga, često složenoga sintaktičkoga i stilističkoga nazivlja ovdje valja izdvojiti one nazive koje ćemo rabiti u daljnjoj analizi. To su stil i stilem, te sintaktička sinonimija i polisemija. Valja primijetiti da, premda se čini lakim, nije jednostavno definirati stil, jer autori knjiga o stilu i stilistici izbjegavaju dati izravnu definiciju, pa je nemaju ni neki lingvistički terminološki priručnici, ni neki udžbenici. Stil je u svojem najširem značenju izbor, pa je u ovome užem, koje vezujemo uz književno djelo, stil izbor izražajnih sredstava u jeziku, a njegovim se proučavanjem bavi stilistika. Osnovna je stilistička jedinica stilem, koji treba shvatiti kao jedinicu koja »nosi određenu stilsku informaciju«.⁴ Stilistika »obuhvaća svaki pojedinačni izraz koji iz stilističkih razloga odstupa od uobičajenih jezičnih normi«,⁵ što dakle znači da je više zanima ono što odstupa od očekivanoga nego bilježenje očekivanoga. Stoga nas ne čudi da nema npr. sustavnoga popisa izražajnih sredstava s neutralnom oznakom, odnosno nadindividualnim vrijednostima, i ostalih mogućnosti s oznakama njihovih ekspresivnih otklona od neutralnoga lika. U tom je kontekstu potpuno razumljivo da se o stilističkoj normi samo govori kao o mogućnosti, ali je se ne pokušava sastaviti ni kao skicu. Uostalom, o stilističkome se vrednovanju može govoriti tek nakon sagledavanja cjelovite slike, što uključuje i sintaktičku sinonimiju i polisemiju u sintagmama s nadindividualnim vrijednostima i one stilske markirane autorske konstrukcije koje se obično izdvajaju u analizama stila pojedinih pisaca.

Vratimo se temeljnome pojmovlju. Iz sveukupnosti pojma stilistika za naše je istraživanje relevantna lingvistička stilistika. Jedno, pak, od područja lingvističke stilistike jest i sintaktostilistika ili stilistika sintakse, a »jedinica pojačanja izražajnosti rečenice i njezine strukture je sintaktostilem«, u terminološkome sustavu koji koristi visokoškolski udžbenik lingvističke stilistike Antice Antoš,⁶

² Naravno, sve rečeno vrijedi i za apoziciju, pa apoziciju ne valja gledati odvojeno od atributa. Naime, obje su kategorije povezane zajedničkim temeljnim odrednicama: mjesto u rečenici im otvaraju imenice, pa se mogu naći i u subjektnome i u predikatnome skupu, zatim očituje se jasna morfosintaktička određenost, odnosno morfološke su kategorije precizno određene morfološkim kategorijama koje se očituju u imenici - nositelju sintagme, dalje pripadaju složenome rečeničnome ustrojstvu, i tako dalje.

³ Petar S k o k, O stilu Marulićeve *Judite*, *Djela JAZU*, knj. 39, Zagreb 1950, str. 165-241.

⁴ Marina K a t n i ć - B a k a r š i ć, *Stilistika*, Sarajevo 2001, str. 38.

⁵ Dubravko Š k i l j a n, *Pogled u lingvistiku*, Zagreb 1980, str. 121.

⁶ Antica A n t o š, *Osnove lingvističke stilistike*, Zagreb 1974, str. 12.

odnosno u terminološkome sustavu Krunoslava Pranjića, koji govori o kategorijama lingvističke stilistike: »Sintaktostilematika, stilistička disciplina koja opisuje-opisuje-vrednuje izražajna sredstva i stilističke postupke na planu sintakse (proučava gramatička sredstva pomoću kojih se riječi spajaju u rečenične cjeline); jedinica stilskog pojačanja na ovome planu jest sintaktostilem«.⁷ Osim termina sintaktostilem Pranjić uvodi i tekstostilem, jedinicu na nadrečeničnoj razini.

Naš su izbor nazivi stilem kao opći naziv i viši rodni pojam, te sintaktostilem i tekstostilem kao niži rodni pojmovi. U našoj ćemo analizi Marulićeva djela usmjeriti pozornost prema mogućnostima atribucije kao specifičnih sintaktostilema, te pokušati utvrditi ostvaruju li se i kao tekstostilemi.

Spomenuli smo već sintaktičku sinonimiju i sintaktičku polisemiju.

U sveučilišnom udžbeniku slovačkoga stilističara Jozefa Mistríka *Štylistika* sinonimiji u sintaksi posvećen je poseban veliki odjeljak u analizi »Gramatické výrazové prostriedky«. Autoru su u prvome planu tipovi spajanja jednostavnih rečenica u složene i u tom procesu ostvarena sinonimija. On kaže: »Povedalo sa, že synonymické konštrukcie majú v podstate ten istý význam. Je to teda doslova tak ako pri lexikálnej synonymii, kde tiež významovo absolútne zhodné synonymá neexistujú. Tento fakt má značný význam pre štylistiku, konkrétne pre výber konštrukcií, pretože vlastný štylistický proces je založený na výbere jazykových prostriedkov - slov i gramatických a textotvorných prvkov. Použité syntaktické dvojice (*auto môjho brata - môjho bratovo auto; Išiel do práce, a mal vysokú horúčku - Išiel do práce, hoci mal vysokú horúčku*) sa vo svojej hl'bkovej štruktúre nekryjú absolútne. Práve ten odtienok, ktorým sa odlišujú, je ich štylistickým príznakom«.⁸

Polisemičnost na sintaktičkoj razini upućuje na različita značenja koja jedna sintaktička konstrukcija može imati. Tako se na primjer sintagmu *ljubav bližnjega* može vidjeti i kao ljubav koju osjećamo prema bližnjemu, ali i kao ljubav koju bližnji osjeća prema nama. Kao i kod sinonimije, i ovdje je razrješenje problema moguće tek u kontekstu.

Da je ove tipove analiza potrebno provoditi, potvrdu nam daju i promišljanja o odnosu lingvistike i stilistike. Hrvatsku književnu baštinu valja promotriti s lingvističkoga stajališta, ali se to promatranje ne smije temeljiti na dojmovima, što nam je starija filološka literatura najčešće nudila, nego na sustavnoj stilističkoj obradi. O tome Josip Vončina kaže: »Lingvističkom proučavanju književnih tekstova konačna je svrha da na egzaktan način pokaže jezik kao sredstvo umjetničkoga izražavanja. Takvo proučavanje uvijek vodi prema stilistici. Put je

⁷ Krunoslav Pranjić, *Stil i stilistika*, u: Zdenko Škreb - Ante Stamać, *Uvod u književnost*, Zagreb 1986, str. 195-196.

⁸ Jozef Mistrík, *Štylistika*, Bratislava 1989, str. 211. U vezi s tim je i termin kontekstom uvjetovana sinonimija (*context-dependent synonyms*), o čemu naznake nalazimo i u temeljnoj teorijskoj lingvističkoj literaturi, premda obično bez pratećih primjera, usp. John Lyons, *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge 1974, str. 452-453.

to veoma težak: zahtijeva minuciozno otkrivanje i svrstavanje sitnih jezičnih podataka«. ⁹

Sintaktostilistički pristup spjevu s početka 16. stoljeća, zapravo djelu na prijelomu srednjovjekovlja i novoga renesansnoga pogleda na svijet, metodološki će se razlikovati, i mora se razlikovati, od pristupa nekome suvremenome djelu. ¹⁰

Ovdje moramo zastati jer smo dužni utvrditi da metodologija sintaktostilističkoga pristupa ni za suvremeni tekst nije opisana. Naime, sintaktostilistika kao dio jezične stilistike tek traži svoje mjesto pod kako sintaktičkim, tako i stilističkim suncem. Fonostilistika, grafostilistika i morfostilistika dijelom su ga našle, bar u naznakama u srednjoškolskim udžbenicima, dok za sintaktostilistiku ima indirektnih naznaka samo u *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* Radoslava Katičića, ¹¹ te u časopisnoj literaturi. ¹²

Književni tekst na kojemu ćemo pokušati predstaviti sintaktostilističku analizu jest ovogodišnja slavljenica *Judita*, između ostaloga i zbog mogućnosti usporedivosti s latinskim izvorom u *Bibliji* i drugim hrvatskim zapisima ili obradama na tematskome planu, od srednjovjekovnih zbornika preko prvih hrvatskih prijevoda *Biblije* do naših dana.

Zbog različitosti tipova tekstova u *Juditinu* diskursu valja zasebno obratiti pozornost stihovima, a zasebno proznome dijelu. Budući da ćemo pokušati uspoređivati sintaktičke strukture i stilsku vrijednost ovih dvaju tipova tekstova, od proznoga iskaza u *Juditi* naglasak će biti na Marulićevim autorskim tumačenjima koja prate stihove.

Sintaktostilistički je pristup književnome tekstu moguće, vidjeli smo, predstaviti na više načina, detaljnim iznošenjem metodoloških načela, pojašnjavanjem izdvojenih načela ili analizom pojedinih segmenata koji oprimjeruju postavljena metodološka načela, odnosno indirektno upućuju na metodologiju.

Za ovo smo istraživanje izdvojili posljednju mogućnost, a provedba je konkretno preko nekih logički konstruiranih hipoteza, od kojih za neke očekujemo potvrde, dok za neke intuirmo (ili poznavanjem korpusa očekujemo) negativan odgovor.

⁹ Josip V o n ĉ i n a, *Korijeni Krležina Kerempuha*, Zagreb 1991, str. 187.

¹⁰ Za starije je razdoblje provedena cjelovita analiza dramskoga opusa Tituša Brezovačkoga u disertaciji: Diana S t o l a c, *Padežni sustav u jeziku Tituša Brezovačkoga (sintaktostilistički nacrt)*, Zagreb 1996 (rkp.); upućujem na dio analize u članku: »Sintaktostilistička interpretacija starohrvatskih kajkavskih tekstova«, *Styl a tekst* (zbornik), Opole 1996, str. 213-220.

¹¹ Radoslav K a t i ĉ i ć, *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika (Nacrt za gramatiku)*, Zagreb ¹1986.

¹² Nazivlje, metodologija i prikaz sintaktostilističke analize jednoga suvremenoga djela ponuđen je u članku: Diana S t o l a c, Sanja B o g o v i ć, Sandra B r u s, »Sintaktostilističke napomene uz prozu Slobodana Novaka«, *Slobodan Novak, život i djelo - Zbornik radova sa znanstvenoga skupa*, Rijeka, 1996, str. 29-35.

Postavljeni pred *Juditu* možemo pretpostaviti kakvi bi zaključci jezikoslovne, posebice sintaktičke i sintaktostilističke analize mogli biti. Prve pretpostavke određujemo šire sintaktički, nakon čega slijede daljnje vezane uz ciljani sintaktički postupak - atribuciju.

Shema pretpostavki:

1. Logično je pretpostaviti da će analiza rezultirati različito ovisno o tome je li korpus u stihu ili prozi.
2. Iz stroge versifikacije Marulićeva stiha proizlazi pretpostavka da je ograničenost izbora jezičnih, pa i sintaktičkih jedinica veća u stihu nego u prozi.
3. Logično je pretpostaviti i različitu čestotnost pojedinih atribucijskih ostvaraja u Marulićevim stihovima i proznim bilješkama: u stihovima velik broj sročnih atributa, manje nesročnih, naročito prijedložnih, te izostanak ili iznimnost atributnih rečenica i semantički obvezatne atribucije, što prozni dijelovi omogućavaju.
4. Logično je pretpostaviti da neke teme traže veće uključivanje atributa u diskurs, što je u našem korpusu očekivano u izabranome odlomku s opisom ženskoga odijevanja (s početka *Libra četvartoga*).
5. Iz toga proizlazi i pretpostavka da u takvu opisu značajno mjesto zauzimaju atributi izrečeni pridjevima kojima se označuju boje, materijali i sl.

Ovdje zastajemo s nizanjem pretpostavki, premda bi ih moglo biti i više, s obzirom na širinu promatrana područja.

Zanimljivo je da prve, opće pretpostavke analiza prema našim očekivanjima potvrđuje, o čemu nalazimo i raniju relevantnu literaturu, kako za starije tako i za suvremene tekstove. Posebne pretpostavke, vezane uz atribuciju, neće se u analizi pokazati onakvima kako smo ih - logično, prema drugim ostvarajima u hrvatskome jeziku - pretpostavili, pa ćemo se na tome dijelu analize više zadržati.

Prođimo redom kroz ove pretpostavke.

Naša je prva pretpostavka bila da će jezikoslovna i stilistička analiza rezultirati različito ovisno o tome je li diskurs organiziran u stihu ili prozi. Iz ove šire pretpostavke, za koju na temelju brojne sintaktičke i/ili stilističke stručne literature možemo utvrditi da je dokazana, izveli smo i drugu, užu pretpostavku - da je ta razlika upravo u ograničenosti izbora jezičnih, pa i sintaktičkih jedinica veća u stihu nego u prozi. Raščlambom teksta dokazuje se da je sintaktička analiza stihova *Judite* uvjetovana zahtjevnom versifikacijom. Marulić je, premda na počecima hrvatske autorske književnosti, pokazao i dokazao da se hrvatskim jezikom može stvoriti i »svečani dvanaesterac, versifikatorski raskošan u nadasve složenoj srokovnoj tvorbi«. ¹³ Nedvojbeno, složeno i zahtjevno uređenje stiha ne samo da

¹³ Mirko T o m a s o v i ć, *Marko Marulić Marul*, Zagreb 1989, str. 130.

uzrokuje nego i uvjetuje složenu sintaktičku strukturu, punu ograničenja u, za hrvatski jezik inače svojstvenoj, sintaktičkoj sinonimiji. A sintaktička je sinonimija, vidjeli smo, supostojanje različitih sintaktičkih obrazaca u istoj govornoj djelatnosti, i upravo njezino postojanje omogućuje vrednovanje.

Vrijedi to i za ostvaraj u Marulićevim stihovima i proznim dijelovima.

Marulićeve bilješke sustavno su predstavljene i analizirane u radu Bratislava Lučina »O marginalnim bilješkama u *Juditi*«, gdje ih autor opravdano vidi ne samo kao napomene uz tekst nego prije svega kao »uzorak Marulićeve hrvatske proze«. ¹⁴

Pogled u Marulićeva tumačenja pokazuje slobodnu strukturu ovih bilježaka, počevši od njihove dužine. Tako se prozni dio bilješki sastoji nekada samo od jedne riječi, preko sintagme do rečenice, pa i cijelih prozних odlomaka.

U *Juditi* je bilješka od samo jedne riječi uvijek ista, sedamnaest puta upotrijebljena: *Prilika*. Njome se označuje usporedba, odnosno upućuje na označene stihove kao primjer za nešto ili sliku nečega. Funkcija je te bilješke upozorenje na pojedine stihove, pa služi kao najava ili pojašnjenje niza stihova koji slijedi (kao uz stih 1108). ¹⁵

Povremeno Marulić ipak vidi da je potrebno dodatno pojasniti to upozorenje, i tada iza riječi *Prilika*, formalno strukturirane kao rečenice, slijedi jedna (npr. 878) ¹⁶ ili niz rečenica (npr. 346). ¹⁷

U bilješci se može naći istoznačnica riječi u stihu za koju Marulić dvoji da će je čitatelj razumjeti (npr. *Angose: nevolje*, 948; *Krov: tempal*, 1050; *Sarv: sarvan'je*, 1574), a to čini i više puta, ako zbog manjih semantičkih razlika drži da treba (npr. *Van krova: van kuće*, 1085). Leksičke informacije mogu biti i dio duže bilješke (npr. *Hiljad je tisuća; biše piših sto i dvadeset tisuć, konjikov dvanadesete tisuć*, 164). Naročito su za nas danas za proučavanje povijesne leksikologije značajne bilješke u kojima se izravno napominje da je jedan od članova sinonimijskoga para hrvatska riječ, kao npr. u stručnoj literaturi često navodenoj bilješci: *Cilicij harvacki se zove vričišće* (447). Ovu je skupinu bilješki analizirao Milan Moguš u radu »Marulićeve leksikografske napomene«, dokazujući time Marulićev mâr za jezik i hrvatskoga čitatelja, kojemu valja ponuditi istoznačnicu za tuđicu, arhaizam ili riječ uporabljenu u prenesenu značenju. ¹⁸

¹⁴ Bratislav Lučina, »O marginalnim bilješkama u *Juditi*«, *Colloquia Maruliana* V, Split 1996, str. 31-56, navod sa str. 32. Usp. tamo naveden bogat popis literature.

¹⁵ Navodi su prema izdanju Književnoga kruga iz Splita: Marko Marulić, *Judita*, Split 1988. U tome se izdanju stihovi kontinuirano broje, pa je arapska brojka iza navoda broj stiha u *Juditi*. Konzultirano je i izdanje: Marko Marulić, *Judita, Suzana, Pjesme*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 4, Zagreb 1970, str. 35-101.

¹⁶ »*Prilika. Odgovor Ozije grajanom ki se hotihu pridati.*«

¹⁷ »*Prilika. Kad je zal oblak fortuna, mornar se boji na moru, a težak na polju, svaki se zlu nadijući. Tako se svi jaše bojati vidjevši fortuna sile Olofernje.*«

¹⁸ Usp. Milan Moguš, »Marulićeve leksikografske napomene«, *Gedenkschrift für Reinhold Olesch, Slavistische Forschungen* 60, Köln 1990, str. 253-259.

Vratimo se sintaktičkim značajkama Marulićevih bilježaka. Opisi u stihovima znaju biti u bilješkama pojašnjeni također sintagmama (npr. *Molitva Juditina*, 1011), uključujući leksičke i frazeološke dvojnosti (npr. *imiše mar: imiše pomnju*, 767) te najčešće cijelim rečenicama (npr. *Judita kara ih cić roka toga od pet dan*, 927). Proza, za razliku od stiha, omogućuje pojašnjenja i cijelim proznim odlomcima, s rečenicama različitih struktura, pa najčešće nalazimo upravo takve bilješke, i to uz sva *libra* (npr. 302, I/302; 510, II/201; 673, III/32; 1133, IV/125; 1440, V/104; 1881, VI/195).¹⁹ Time je Maruliću bilo omogućeno npr. uputiti na šira podsjećanja na starozavjetne ličnosti koje u stihovima samo spominje ili su osnova neke poredbe, te na ostale biblijske i antičke realije. Upravo su se u ovome tipu bilježaka potvrdile naše pretpostavke s početka teksta — razlike u većoj ograničenosti izbora jezičnih sredstava zbog vrlo složene strukture stiha (dvostrukorimovanih dvanaesteraca) u odnosu na slobodniji prozni diskurs u bilješkama s Marulićevim autorskim tumačenjima.

Ovaj tip bilježaka također potvrđuje i našu treću pretpostavku vezanu uz čestotnost pojedinih atribucijskih ostvaraja u Marulićevim stihovima i proznim bilješkama.

Naime, u stihovima se ostvaruju sročni atributi u apoziciji (npr. *protivna sila*, 248) ili postpoziciji (npr. *vojskom prejakom*, 310), manje je nesročnih (npr. *Akiora cilost*, 731; *griha barlog*, 1282), naročito prijedložnih atributa (npr. *gospoda velika od gradov*, 400; *vrata od ložišća*, 1357), a od obvezatnih više je semantički (npr. *asirski hercezi*, 194; *židovski dvor*, 634; *vičnji život*, 644) nego sintaktički obvezatnih atributa (npr. *bani ter knezi visoka plemena / sluge ter vitezi počtena imena*, 195-196).

Hrvatska sintaksa omogućuje gomilanje atributa, ali kako se to ovdje zbiva rijetko, time je posebno stilogeno. U funkciji je opisa, pa tako u jednoj emocijama nabijenoj sceni — pred izvršenje Juditina čina, u *Libru petom* — upravo nizanje atributa doprinosi pojačavanju napetosti:

*Postilja je bila na sridu komori,
mehka, čista, bila, s pisani zastori.* (1531-1532)

Valja zamijetiti da je broj sročnih atributa izraženih pridjevima, koji obično donose značajne semantičke podatke i kojima se suzuje značenje imenice, manji od onih izraženih zamjenicama, naročito posvojnim ili povratno-posvojnomo zamjenicom, koje donose manje informacija i potpuno su ili gotovo potpuno semantički prazni.

Moguće je u jednoj sintaktičkoj cjelini u stihovima naći i sve tipove atributa, kao u stihovima na početku spjeva: *Ti s' on ki da kripost svakomu dilu nje* (5).

¹⁹ Ovdje su, radi lakšega snalaženja, uz broj stiha u kontinuiranu brojenju, navedeni i položaji stihova u svakome pjevanju, prema izdanju iz 1970. g. u »Pet stoljeća hrvatske književnosti«. Zbog dužine ovih bilješki za primjer donosimo samo jednu: »*Ovo je Susana, žena Joakina, na ku se starci namuraše. I ona ne pristavši k njim, nalagaše na nju, i našad u laž, pobijeni biše kamen'jem. Zato di: kim sva laž da žalost.*« (1133, IV/125).

Epska priča ipak donosi i atribuciju izrečenu atributnim rečenicama (npr. *ona smartna tmina, ku na vratoh vide*, 761), pa one nisu toliko iznimne koliko bi bile očekivane, na primjer, u lirskome diskursu.²⁰

Istovremeno, sve su se te atributne strukture potvrdile u proznim dijelovima, ovdje Marulićevim marginalnim bilješkama. Brojni su sročni (npr. *glas strašan božji*, 284; *veliku svitlost*, 602) i nesročni atributi (npr. *Zastava Oloferna*, 205; *miri od grada*, 279), i tako dalje.

Razvedenost Marulićevih atributnih sinonimijskih mogućnosti možemo pokazati na jednom semantičkom odsječku. Uzmemo li kao primjer izricanje posvojnosti uz Juditin lik, nalazimo sljedeće sintagme u stihovima, bilješkama ili drugim proznim dijelovima:

Molitva Juditina (1011, bilješka) - *Molitva Judite* (1551, bilješka)
Istorija svete udovice Judit (naslov) - *Istorija od svete Judite* (naslov
 iznad *Libra parvog*)
od Judite pisan (20) - *pisan ku ja govoriti* (1970) - *pisan Juditina*
 (1970, bilješka)

Izrazi su ovih atributa i sročni i nesročni atributi, i prijedložni i besprijedložni, odnosno i posvojni pridjevi i genitivi imenice, pa i atributna rečenica... Ovim izravnim sinonimijskim parovima i nizovima možemo pridodati i ove s genitivom lične zamjenice, koji je imao posvojnu funkciju:

svakomu dila nje (5) - *nje kipu* (6) - *za nje života* (*Istorija sva na kratko*).

U uvodu u analizu pretpostavki rekli smo da se neke od na prvi pogled logičnih pretpostavki ipak našom raščlambom neće potvrditi. Dapače, da će pokazati neke, opet naoko, neočekivane rezultate. Takva je bila pretpostavka da neke teme traže veće uključivanje atributa u diskurs, a neke manje. Primjer koji će svakome čitatelju *Judite* odmah pasti napamet zasigurno će biti Juditino ukrašavanje s početka *Libra četvartoga*, odnosno njezina metamorfoza od samozatajne tužne udovice u prelijepu zavodnicu. U tome nam posebnu pomoć nudi intertekstualnost, ovdje konkretno poznavanje biblijskoga teksta o Juditi, koji nas vodi prema traženju u toj preoblici upravo »izvanjskih ureha«, jer će osoba *Judite*, njezin značaj, ostati isti.

Prije analize atribucije samo da se kratko zadržimo na već učinjenim analizama ovoga dijela *Judite*, koji su se prije svega bavili odnosom *Judite* kao biblijske, starozavjetne junakinje i Marulićeve, renesansne gospođe. Dio tih analiza nalazi svoja polazišta upravo u presvlačenju, promjeni odjeće, kao simboličnome činu promjene lika. O tome su u svojim radovima pisali indirektno gotovo svi istraživači

²⁰ Ovdje valja ipak zadržati određen odmak od donošenja općih zaključaka, jer analize atribucije u starijoj hrvatskoj pisanoj baštini pokazuju visoku čestotnost atributnih rečenica (istraživanja su u tijeku, op. a.).

koji su *Juditu* analizirali, a izravno Tonko Maroević²¹ i Mirko Tomasović.²² Tako Tomasović izrijekom kaže da je »Juditina toaleta opisana do u tančine, od frizure do čizmica, sa svim ukrasima i biserima.«²³

Pretpostavili smo, dakle, da u takvim temama, takvoj vrsti opisa značajno mjesto zauzimaju atributi, i to naročito atributi izrečeni pridjevima, i to onima kojima se označuju boje, materijali i slično.

Da urešavanje pretpostavlja bogatu uporabu atributa, potvrđuje naše poznavanje književnih djela različitih razdoblja i različitih autora, a isto tako i ostalih Marulićevih djela. Možemo nasumce izabrati bilo koje djelo.

Tako u Marulićevu djelu *Od uskarsa Isusova* nalazimo stihove:

»polja se urešiše razlikovim cvitjem,
gore se odiše sve zelenim lisjem,«

u kojima se uz predikatni glagol *urešiše se* nalazi objekt *cvitjem*, koji je pak imenica koja je označena atributom *razlikovnim*, a u sljedećem je stihu *lisje* atribuirano kao *zeleno*, i tako dalje.

Dapače, početak opisa *Bludi* u njegovoj *Spovidi koludric od sedam smrtnih grihov* upravo je prepun pridjevskih atributa kojima se opisuje boja i materijal od kojega je izrađen nakit, a daje se i više poredbi:

»Pojde ova, dojde sedma,
zavrgši se malo leđma,
kipa prava, duše gobe,
noseć na se svitle robe.
Srebrn pasac, srebrn nožić,
urešena kako božić.
Svilni traci i vrićica
spravna kako nevistica...«²⁴

To su očekivani rezultati.

Vratimo se *Juditi*. Marulićevi stihovi, koji su polazište ove analize, glase:

»Toj rekši izvi se iz vriće i vodom
po puti umi se i namaza vonjom.
Splete glavu kosom, vitice postavi,
kontuš s urehom svom vazam na se stavi.
S ošvom ruke spravi, uši s ušerezmi,
na nogah napravi čizmice s podvezmi.

²¹ Tonko Maroević, *Dike ter hvaljenja*, Split 1986, str. 17.

²² M. Tomasović, n. dj., poglavlje: *Po navadi začinjavaca i rimatora*, str. 142-156; te obnovljen i dopunjen tekst u: Mirko Tomasović, *Marko Marulić Marul*, (poglavlje: *Biblijsko-humanističko-renesansni spjev*), Zagreb - Split, 1999, str. 193-207.

²³ M. Tomasović, n. dj. (1999), str. 203.

²⁴ Prema izdanju iz 1970. g., n. dj., str. 176.

*S urehami tezmi, ča mi je viditi,
dostojna bi s knezmi na sagu siditi;
i jošće hoditi na pir s kraljicami
i čtovana biti meu banicami.
Zlatimi žicama sjahu se poplitci,
a trepetljicami zvonjahu uvitci;
stahu zlati cvitci po svioni sviti,
razlici, ne ritci po skutih pirliti,
svitlo čarljeniti ja rubin na parstih,
cafir se modriti, bilit na rukavih
biser i na bustih, i sve od zlatih plas
sjati se na bedrih prehitro kovan pas.» (1086-1103, IV/79-96)*

Ovo je početni dio opisa Juditina ukrašavanja, onaj koji se odnosi na vanjsko ukrašavanje i vanjsku ljepotu. Nakon njega slijede stihovi o Juditinoj unutrašnjoj ljepoti, njezinoj svetosti, pravednosti i uzoritosti, koja božjom pomoći utječe i na još blistaviju vanjsku ljepotu.

Zadržat ćemo se na vanjskome opisu, jer smo upravo za nj pretpostavili koncentraciju epitetskih sredstava.

Ali, što nalazimo? Dovoljan je već pogled na izdvojene stihove da bismo ustvrdili uporabu izuzetno malo atributa — u ovih osamnaest stihova nema ni deset atributa.

Imenice koje su nositelji opisa ljepote najčešće nisu praćene atributima. Vrijedi to kako za dijelove Juditina tijela (*put, glava, kosa, vitice, ruke, noge, uši...*) tako i za ukrase koje na sebe stavlja (*vonj, kontuš, ošva, ušereg...*).²⁵ Čak i tamo gdje nalazimo atribuciju, ona često nije semantički puna, npr. *s urehom svom, s urehami tezmi...* Također nalazimo semantički obvezatnu atribuciju - *čizmice s podvezami* - koja upućuje na tip čizmica, a ne na njihov opis. Očekivane attribute koji bi davali informaciju o bojama, materijalima, oblicima ili načinima izrade i izvedbe pojedinih ukrasa jedva da nalazimo: *zlate žice, zlati cvitci i zlate plase*, odnosno *prehitro kovan pas*.

Također nema usporedbi, kojima se često u opisu ljepote proširuje atribucija.

A ipak rezultat ovoga opisa svi čitatelji mogu vizualizirati bez većih međusobnih različitosti. Kako je to bilo moguće s tako minimalističkom koncepcijom atribucije?

Očito postoje i druga sredstva kojima se može ostvariti atribuiranje.

Dijelom je odgovor u semantici uporabljenih imenica, pa tako, ako znamo da je *ošva* zlatna vrpca, onda je boja već uključena u značenje toga leksema.

²⁵ U izdvojenju navođenju leksička je građa usklađena s rječnikom, što ga je za izdanje iz 1988. godine sastavio Milan Moguš.

Dalje, tvorba riječi u hrvatskom jeziku omogućuje stvaranje glagola od pridjevskih osnova koje znače boje, pa ne mora biti na primjer boja nakita označena samo pridjevskim atributima, već se to može činiti i predikacijom. Stoga će se u Marulića *rubin svitlo črljeniti, cafir modriti, a biser biliti*.

Je li tim i takvim postupcima Marulić poseban ili njegovu izboru atribucije možemo naći odgovarajuća mjesta u hrvatskoj pisanoj baštini?

Zavirimo stoga u *Vulgatu* i u starije hrvatske prijevode *Svetoga pisma*, u kojemu je *Knjiga o Juditi* dio *Staroga zavjeta*, pa možemo naći i odgovarajući opis preoblačenja.

Odgovarajući odlomak u *Vulgati* glasi:

»...*exsuit se vestimentis viduitatis suae et lavit corpus suum et unxit se myro optimo et discriminavit crinem capitis sui et imposuit mitram super caput suum et induit se vestimentis iucunditatis suae induitque sandalia pedibus suis adsumpsitque dextraliola et lilia et in aures et anulos et omnibus ornamentis suis ornavit se.*«²⁶

Prvi hrvatski cjelovit prijevod *Biblije* načinio je Pažanin Bartol Kašić, isusovac, stoljeće nakon nastanka Marulićeve *Judite*. Iz tek nedavno objavljena prijevoda navodimo opis iz *Pisma od Judite*:

»i zazva rabu svoju i slazeći u kuću svoju dignu s sebe kostret i svuče se s haljina od udovičtva svoga; i umie tielo svoje i pomaza se pridobrom pomasti i rasplete kose svoje glave; i postavi klobučić varh glave svoje, i obuče se u haljine od radosti svoje, i obu na noge svoje stopelice; i uze desničtva i liere i nauhvice i parstene i sviemi se uresiemi svojiemi urešie.«²⁷

Popratne analize objavljene uz ovo prvo izdanje, ali i ranije analize, govore o tome da je Kašićev prijevod *ad litteram*. Ta je doslovnost u odnosu na *Vulgatu* u stručnoj literaturi zamijećena za razne dijelove *Staroga* i *Novoga zavjeta*, pa upravo i za *Knjigu o Juditi*.²⁸ Intertekstualne su analize također pokazale odnos Marulićeva teksta prema biblijskome tekstu,²⁹ ali i prema glagoljaškoj baštini.³⁰

²⁶ *Bibliorum Sacrorum, Iuxta Vulgatam Clementinam, Nova Editio, Vatikan 1951, Liber Iudith, str. 420.*

²⁷ *Biblia Sacra, Biblia Slavica, Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 2,1, Kroatische Bibel des Bartol Kašić, Paderborn-München-Wien-Zürich, 1999, prema rkp. Bartola Kašića iz 1625. godine; navod: Pismo od Judite, 10, 2-3, str. 264.*

²⁸ Usp. Radoslav Kašić, *Über die Sprache der Kašićschen Bibelübersetzung*, u: *Biblia Sacra, Biblia Slavica, Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 2,2, Kroatische Bibel des Bartol Kašić, Kommentare - Wörterverzeichnis, Paderborn-München-Wien-Zürich, 1999, str. 59-69, naročito str. 67-68.*

²⁹ Usp. tekstove u godišnjaku *Colloquia Maruliana*, I-X, Split 1992-2000.

³⁰ Usp. Josip Ham, »Judita u hrvatskim glagoljskim brevijarima«, *Radovi Staroslavenskog instituta*, 3 (1958).

U navedenu je odjeljku još uočljiviji izostanak pridjevskih atributa, a s druge strane izrazita uporaba semantički praznih atributa izrečenih povratno-posvojnomo zamjenicom *svoj*. Ovu zamjenicu nalazimo uza gotovo sve imenice, i konkretne: npr. *rabu svoju, kuću svoju*, i apstraktne, npr.: *udovičtva svoga, radosti svoje*, a u vezi s ukrašavanjem, kojemu je usmjerena naša analiza, uz dijelove Juditina tijela: *tielo svoje, kose svoje glave, noge svoje*... Svim je ovim primjerima zajednička uporaba povratno-posvojne zamjenice u postpoziciji, što je sintaktičkostilistička značajka svih starijih hrvatskih pisaca, pa i Kašića i Marulića.³¹ Učestalim ponavljanjem u prvi plan izlazi njezina ritmo-melodijska funkcija.

Vratimo se Kašićevu prijevodu. U ovome odlomku također nalazimo semantički obvezatne attribute kojima se imenuju tipovi odjeće: *haljine od udovičtva* i *haljine od radosti*. Za razliku od Marulićeve semantički obvezatne atribucije uz *čizmice* (*čizmice s podvezami*), u Kašića *stopelice* (cipelice, sandale)³² nisu praćene atributom.

Imenice kojima se imenuje nakit (*desničtva, liere, nauhvice, parsteni*) sustavno ne prate atributi. Također nema ni drugih atribucijskih sredstava, kao što smo uočili u Marulićevoj uporabi predikacije u atribucijske svrhe.

Stoga ne čudi da je vizualizacija ove scene različita u svakoga čitatelja. Preciznih je podataka značajno manje nego u Marulića, pa je rezultat neopipljiva, eterična ženska ljepota. To, dakle, nije slika lijepe žene, nego koncept ljepote, koji je za svakoga pojedinca, u svakome vremenu i u svakome kulturnom krugu drukčiji.

Također nas kratkoća opisa vanjskoga izgleda izravno vodi opisu još blistavije unutarnje ljepote, pa je tako na toj ljepoti i poseban naglasak:

»Koj jošte i Gñ priložie krasnosti: ere vas ovi ures iz razbludnosti ne izlazaše nego iz krieposti, i zato Gñ ov liepotu na njoj uzumnoži, neka bi se ukazala neprociegljivom dikom u očiju od svijeh.«

Premda teorijska literatura vidi atribut kao sintaktički zalihosnu kategoriju, upravo ovakvi primjeri pokazuju komunikacijsku svrhovitost atributa - svrhovitost koju atribut postiže i svojom prisutnošću i svojom odsutnošću.

Što je s ostalim hrvatskim prijevodima *Biblije*? Drugi cjelovit, a prvi tiskani prijevod *Biblije* na hrvatski jezik sačinio je Matija Petar Katančić. U prijevodu objavljenu 1831. godine, nakon njegove smrti, odlomak koji analiziramo glasi:

»I opra tilo svoje i pomaza se mirhom najboljom, i razredi kosu glave svoje i stavi kapu na glavu svoju, i obuče se haljinam raskošja svoga

³¹ Darija G a b r i ć - B a g a r i ć je napravila detaljnu analizu jezika hrvatskih djela Bartola Kašića, koja uključuje i sintaksu, prateći je i napomenama o drugim starijim hrvatskim piscima, između kojih se vrlo često navodi Marko Marulić: Darija G a b r i ć - B a g a r i ć, *Jezik Bartola Kašića*, Sarajevo 1984 (*Sintaksa*: str. 145-173).

³² Usp. rječnik koji je uz Kašićev prijevod sastavila Darija G a b r i ć - B a g a r i ć: *Biblia Sacra*, Band 2.2., n. dj.

*i obuče pantofle na noge svoje i uze ramenice i liljane i menđuše i prste i svima uresim svojim nakiti se.*³³

Usporedba s Kašićevim prijevodom pokazuje gotovo potpunu usporedivost atribucije — i semantički prazne izrečene povratno-posvojnom zamjenicom i izostanak atributa uz imenice kojima je imenovan nakit. Različita je tek struktura semantički obvezatnoga atributa: *haljinam raskošja svoga*.³⁴

Sljedeći je prijevod napravio sredinom 19. stoljeća zadarski kanonik Ivan Matija Škarić. Analizirani odlomak glasi:

»I zazva ona svoju službenicu i sajde u svoju kuću, i svrže kostretnu odiću, i svuče svoje udovičko ruho. I opra svoj život, i pomaza-ga najboljom pomastju, i splete vlase svoje glave, i postavi kapu na glavu, i obuče blagdanu dolamu, i stavi obuću na svoje noge, i uze ovratnice, i zašaćnice, i uušnice, i prstene, i naresi-se svakim svojim uresom.«³⁵

U ovome odlomku vidimo pomak od dotadašnjih prijevoda biblijskoga teksta. U sintaktostilističkom smislu vidljiva je promjena u redosljedu sintaktičkih kategorija, pa je atribut u pravilu u apoziciji (*svoj život, najboljom pomastju, blagdanu dolamu...*), što će uskoro biti normirano kao neobilježeni red riječi.

Što se tiče atributa izrečenih pridjevima, za razliku od Kašića i Katančića, ali i od Marulića, u Škarićevu prijevodu ih nalazimo u velikome broju, npr. *kostretnu odiću, udovičko ruho, najboljom pomastju, blagdanu dolamu...*

Škarić ide u ovome opisu i dalje. Zanimljivo je vidjeti njegove komentare uz ovaj odlomak:

»Sve što ovdje učini Judit bi onda navadno kod svih gospodjah, i tako ona najprije opra život mirisnom vodom; pomaza-se najboljom pomastju, da bude ne samo očima, nego i nosu ugodnija onim, prid koje imaše otići; treće, splete vlase na svojoj glavi postavivši među kose strukovah bisera, i dragoga kamenja; četvrto, obmota kosu širokom pašicom, koja-se zvaše kapa, i koja bi učinjena poput krune, i koja bi navezena, i narešena biserom; peto, obuče blagdanu dolamu, tojest jednu od najlipših, kojih imaše mnogo; šesto, obu dragocinjenu obuću, koja-je u onih stranah kod mnogih ženah okovana zlatom; i kojom-se žene služe samo onda kad gredu u pohode; sedmo, obisi o vrat tri ovratnice, jednu dulju od druge, jer tako bi u onih stranah

³³ *Sveto pismo Starog i Novoga zakona*, Budim 1831, preveo: Matija Petar K a t a n - č i ć, sv. III, str. 67.

³⁴ I Katančićev je prijevod u jezikoslovnoj literaturi označen kao doslovan, usp. između ostaloga: Radoslav K a t i ć i ć, »Jezikoslovni zapisi o prevođenju«, *Književna smotra*, IV (1972), str. 7.

³⁵ *Sveto pismo staroga i novoga uvita*, Beč 1858-1861, preveo: Ivan Matija Š k a - r i ć; *Knjiga Judite* je u snopiću 21-22, Beč 1859, str. 335-388; navod sa str. 367.

običajno; stavi i na ruke zašćenice, i zalaktnice, i prstenah, a u uši uušnice, a može biti, obisi o nos onosnice, da-ju kao lipu i bogatu gospodju lasnie uvedu k Oloferni.«

Ovakvo strukturiranje ima sve značajke proznoga diskursa, a Juditin je opis vrlo detaljan, čak i proširen komentarima o uzusu odijevanja u njezinoj kulturi, odnosno pretpostavkama o još nekim u osnovnome tekstu navedenim detaljima.

Sljedeći je prijevod *Svetoga pisma* Daničićev, ali u ovoj usporedbi ne idemo do njegova prijevoda, jer u njemu, kao »drugokanonske«, nema *Knjige o Juditi*.

Posebno zanimljiva može biti usporedba između dvaju izdanja istoga prevoditelja. Tako u prvome izdanju Ivana Šarića iz 1941. godine piše:

»Viknu služavku svoju, siđe u kuću svoju, skide sa sebe pokorničku haljinu i svuče svoju udovičku odjeću. Tada se opru, namazu se najfinijom pomasti, uredi vješto kosu svoju, postavi na glavu kapu svoju, obuče svoje svečane haljine, stavi obuću na noge svoje, uze narukvice, ljljane, naušnice i prstenje, ukurko sav svoj nakit.«³⁶

U drugome popravljenome izdanju iz 1959. godine nadbiskup vrhbosanski Šarić donosi sljedeći tekst:

»Dozove svoju služavku, siđe u svoju kuću, skine sa sebe pokorničku haljinu i svuče svoju udovičku odjeću. Tada se opru, namazu se najfinijom pomasti, uredi vješto kosu, postavi na glavu kapu, obuče svoje svečane haljine, stavi obuću na noge, uze narukvice, ljljane, naušnice i prstenje, ukurko sav svoj nakit.«³⁷

Primjećujemo da je prevoditelj malo toga promijenio, ali nas u ovome kontekstu zanima promjena položaja atributa u odnosu na imenicu kada je atribut povratno-posvojna zamjenica (*služavku svoju - svoju služavku*), čime je usklađen s ostalim sročnim, pridjevskim atributima (*pokornička haljina, udovička odjeća, najfinija pomast, svečane haljine*). U oba prijevoda nalazimo i posrednu atribuciju vezanu uz izgled Juditine kose - uključivanje priložne oznake načina *vješto* uz predikatni glagol *uredi* pridonosi općoj slici Juditine ljepote.

I za kraj, obratimo se suvremenome izdanju *Biblije*, nastalome pod uredništvom Jure Kaštelana i Bonaventure Dude, a u izdanju zagrebačke »Stvarnosti«:

»Svuče sa sebe kostrijet, skide udovičke haljine, opru vodom tijelo, namazu se mirisavom mašću, počeshlja kosu i stavi previjes na glavu,

³⁶ *Stari zavjet*, sv. I, Povijesne knjige, Sarajevo 1941. preveo: Dr. Ivan Evangelist Šarić, str. 802.

³⁷ *Sveto pismo Staroga i novoga zavjeta*, drugo popravljeno izdanje, Madrid 1959, preveo dr. Ivan Ev. Šarić, nadbiskup vrhbosanski.

odjenu se u svečane haljine u koje se odijevala dok je još živio muž njezin Manaše. Obu sandale, metnu narukvice, ogrlice, prstenje, naušnice i sav nakit: uresi se što je mogla ljepše da bi očarala oči ljudi koji je budu gledali.»³⁸

U odnosu na prethodne prijevode odmah zamjećujemo potpuni izostanak atributa izrečena povratno-posvojnomo zamjenicom *svoj*, koja je dominirala prethodnim prijevodima, ali i Marulićevim poetskim opisom Judite. Takav atribut stalno ponavljjan može imati ritmičku funkciju, ali ne donosi novo značenje. Stoga je njegova funkcija kao semantički praznoga atributa upitna.

Što se pridjevskih atributa tiče, njihov broj raste što je prijevod mlađi. Ipak, valja reći da je obično riječ o semantički obvezatnoj atribuciji, npr. *udovičke haljine*, *mirisava mast*, *svečane haljine*, tako da je time u skladu s većinom prijevoda i s Marulićevim spjevom.

Ono što ni u jednom prijevodu nismo našli, pa ni u Škarićevu proznom komentaru, a našli smo u Marulića, jest zamjena atribucije predikacijom, odnosno uporabu glagola tvorenih od pridjeva kojima obilježavamo boje. Podsjetimo se Marulićevih stihova:

*»Svitlo črljeniti ja rubin na prsih,
cafir se modriti, bilit na rukavih
biser i na bustih, i sve od zlatih plas
sjati se na bedrih prehitro kovan pas.«*

Naša je raščlamba pokazala da analizirani sintaktostilemi imaju daleko šire funkcije od stiliziranja na razini rečenice ili diskursa. Njihova se funkcija proteže na tekst, pa ih s pravom možemo smatrati tekstostilemima.

Intertekstualna je analiza pokazala, naime, da se upravo ovakvim sintaktostilemima, ili bolje rečeno tekstostilemima, može ostvariti različita slika žene i prenijeti različit koncept ljepote, odnosno da je jedan tip strukturiranja teksta u biblijskome predlošku, a drugi u renesansnom Marulićevu stihu.

Atribut je, dakle, sintaktička kategorija, čiju funkciju ne možemo svesti samo na »sužavanje značenja imenice«, jer im imenica otvara mjesto u rečeničnome ustrojstvu, nego se može ostvariti i kao kompleksni tekstostilem. Tada može biti ako ne uvijek nositelj, a onda bar značajan čimbenik i semantičke i sintaktičke i ritmičke i uopće stilističke sheme teksta.

Ove analize nisu, naravno, jedine kojima bismo mogli pristupiti Marulićevoj atribuciji kao značajnome dijelu analize autorovih sintaktostilističkih postupaka. Tako bismo u našim pretpostavkama mogli ići i dalje, pa postaviti pitanje ima li u Marulićevim atributima distribucijskih pravila u uporabi određenih i neodređenih

³⁸ *Biblija - Stari i Novi zavjet*, glavni urednici: Jure K a š t e l a n, Bonaventura D u d a, urednici: Josip T a b a k, Jerko F u ć a k, Zagreb 1968, *Judita*, str. 410.

likova pridjeva, zatim ima li naznaka ili čak izravnih pokazatelja da se rabi određeni ili neodređeni član preoblikovan u atribut *jedan* ili *neki* i slično. Sve bi nas to dovelo bliže poznavanju i ostalih sintaktostilističkih postupaka, kao što su sintaktička sinonimija i sintaktička polisemija ne samo za atribuciju nego i za druge sintaktičke kategorije. Jedna od sljedećih faza zasigurno je i pokušaj razumijevanja reda riječi, odnosno redoslijeda sintaktičkih kategorija, po čemu se Marulićev stil uklapa u renesansni i barokni diskurs, a razlikuje od suvremenoga, i tako dalje.

Svi ti samo kratko navedeni zadaci pokazuju kako je pred istraživačima još puno posla u istraživanju stilema — i sintaktostilema i tekstostilema — jednoga od najznačajnijih autora hrvatske književnosti.

Diana Stolac

SYNTACTIC-STYLISTIC APPROACH TO MARULIĆ'S *JUDITH*

The paper approaches Marulić's *Judith* from the syntactic and stylistic standpoints. It opens with a discussion on the methodological principles of the syntactic and stylistic analysis of a literary work produced hundreds of years ago, pointing out the differences in approach and treatment of syntactic and, particularly, stylistic features of such a text. The author claims that *Judith's* stylistically (un)marked features should not, and must not, be judged by today's standards.

The central analysis of Marulić's poetic discourse is focused on the attribute as the syntactic function which narrows down the meaning of the nouns. The author singles out, one by one, the linguistic tools (particularly the attribute) by means of which the relationship between the Old Testament story and the Renaissance text has been worked out. The stress is on Judith - a biblical heroine, but also a Renaissance lady.

Following is an analysis of part of »Book Four«. It contains the description of Judith caught at that moment in which she discards her widow's dress and dons a fancy gown as a sign of change. Marulić's text is approached intertextually. It is compared with texts by Kašić, Katančić, Škarić and the contemporary translations of the biblical text. In the comparison, the stress is on attribution.

Although theoretical literature treats the attribute as a category of syntactic redundancy, the analyzed examples show that it is capable of communicatively purposeful function – which is fulfilled, equally by its presence and absence. In Marulić's text and in its biblical model this has resulted in two different types of visualisation epitomized in Marulić's Renaissance beauty and the biblical concept of the ethereal quality of a virtuous woman's beauty.